

CRÈDITS FAD: EVIDÈNCIES D'IL·LEGITIMITAT

- SOMÀLIA / Donant suport a un dictador amb armes espanyoles
- INDONÈSIA / Finançant la dictadura de Suharto
- ANGOLA / Crèdits militars: armes per a un país en guerra
- NICARAGUA (I) / Aquest hospital és una ruïna!
- EL SALVADOR / Finançant corruptes d'ambdós costats de l'Atlàntic
- TXAD / Un hotel de luxe a compte de l'AOD
- NICARAGUA (II) / Ajudant Unión Fenosa a fer negocis
- EQUADOR / Aigua potable per a Guayaquil ...
i negoci per a les transnacionals

CRÈDITS FAD: EVIDÈNCIES D'IL·LEGITIMITAT

Aquest informe s'ha realitzat amb el suport de:

Data de publicació: Febrer 2009
Autors: Jesús Carrion, Núria Cumeras, Iolanda Fresnillo,
Dani Gómez-Olivé, Gemma Tarafa i Manuel Torres
Traducció: Júlia Prat Bosch
Diseny gràfic: Nacho Gil
Informe disponible a www.odg.cat
Contacte: publicacions@odg.cat

Aquesta obra està sota una llicència Reconeixement-No comercial-Compartir sota la mateixa llicència 3.9 Espanya de Creative Commons. Per a veure una còpia d'aquesta llicència, visiti <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/es/> o envii una carta a Creative Commons, 171 Second Street, Suite 300, San Francisco, California 94105, USA.

EL DEUTE IL·LEGÍTIM AMB L'ESTAT ESPANYOL : EL PROBLEMA NO S'HA ACABAT

El problema del deute extern no està solucionat. Malgrat les promeses i “plans d'alleugeriment” oferts pels governs creditors i les institucions financeres internacionals (les IFI), i malgrat els pagaments per avançat realitzats per molts governs del Sud, el deute continua agreujant la pobresa i perpetuant la violació dels drets humans dels pobles d'Àfrica, l'Amèrica Llatina i Àsia. Lluny de posar fi a la pobresa es continuen concedint nous crèdits i el deute extern no para de créixer.

L'any 2007 els països empobrits devien als seus creditors públics (Estats i organismes multilaterals) i privats (bancs, tenidors de bons o fons d'inversió) 2,28 bilions d'euros i aquest mateix any van transferir al Nord més de 355.322 milions d'euros en concepte del pagament del deute. El deute extern de què l'Estat espanyol és creditor ascendeix a 8.495,60 milions d'euros. D'aquesta quantitat, gairebé el 50% (4.195 milions d'euros) és deute procedent de crèdits del Fons d'Ajuda al Desenvolupament (FAD), mentre que un 43% (3.661 milions d'euros) correspon a deute comercial o generat per la Compañía Española de Seguros y Crédito a la Exportación (CESCE). El 8% restant (638 milions d'euros) correspon a altres deutes.

Cal destacar que el pagament del servei del deute afecta directament el benestar i la supervivència dels ciutadans del Sud. Els diners que es destinen al pagament del deute extern són recursos que no poden invertir-se en altres despeses públiques al país i, per tant, són els ciutadans que no poden accedir als serveis bàsics ni beneficiar-se de les infraestructures necessàries per al desenvolupament del país, els que acaben pagant el deute extern. Els recursos que es destinen al pagament del deute són recursos que podrien facilitar la posada en marxa de models de desenvolupament alternatius, decidits des de la sobirania dels pobles del Sud i definits segons les seves necessitats. A més, a nivell global, el pagament del servei del deute (incloent-hi el retorn dels crèdits i els corresponents interessos) suposa més de cinc vegades el que els països del Nord van transferir al Sud en concepte d'Ajuda Oficial al Desenvolupament.

Per tant, és immoral i abusi que el món ric continuï exigint al Sud milers de milions de dòlars anuals en concepte de pagament de deutes que, a més d'impagables, són il·legítics, sorgits de les injustes relacions econòmiques que empobreixen el Sud i enriqueixen el Nord.

QUÈ VOLEM DIR QUAN PARLEM DE DEUTE IL·LEGÍTIM?

Quan parlem de deute il·legítim podem abordar la qüestió des de dues perspectives. Des d'un punt de vista general, podem considerar la il·legimitat del deute pel fet que comporta un mecanisme de dominació, que ha estat imposat des d'unes estructures polítiques i econòmiques internacionals injustes i desiguals, i que ha suposat greus impactes econòmics, socials i ambientals per als pobles del Sud.

Però la qüestió de la il·legimitat també la podem abordar des de l'anàlisi dels préstecs que es troben a l'origen del deute extern. En bona part, són préstecs que han suposat ingerències en la sobirania dels pobles del Sud, que han generat impactes socials i ambientals a les poblacions i a l'entorn, o que han implicat violacions dels drets humans i de les regles i principis de dret internacional.

Concretament, molts dels préstecs que ara es paguen han estat destinats a la compra d'armes; destinats a finançar dictadures o guerres per envair i annexionar territoris veïns; es tracta de préstecs que mai no van arribar al país i que es van desviar per a la corrupció,

per a la compra de béns de luxe per a les elits del país, per al finançament d'infraestructures per a ús i benefici d'empreses transnacionals; són crèdits destinats a projectes nefastos anomenats, equívocament, de desenvolupament, que comporten greus impactes econòmics, socials i ambientals; o préstecs imposats per l'FMI en condicions econòmiques nefastes per al benestar de la població.

La determinació de la il·legitimitat del deute es pot fer basant-se en l'estudi detallat de l'origen del deute: qui va fer el préstec, en quines circumstàncies o per a servir quins interessos, a què es va destinar el préstec, com es va gestionar el deute... És a dir, basant-se en la realització d'auditories públiques integrals de deute. El Govern de l'Equador ha realitzat en l'últim any un procés d'Auditoria Integral del seu deute públic, amb la participació d'experts i membres de la societat civil equatoriana i internacional.

Actualment hi ha un ampli consens a la societat civil internacional pel que fa a la il·legitimitat del deute. La "Campanya Internacional Sud-Nord sobre Deute Il·legítim" coordina esforços d'organitzacions i xarxes d'arreu per aconseguir un major reconeixement d'aquesta il·legitimitat entre governs i institucions, així com accions concretes en forma d'auditories, cancel·lacions o repudi de deutes il·legítims. També des d'alguns organismes internacionals i governs s'avança cap al reconeixement dels deutes il·legítims. Així, el govern de Noruega va decidir a l'octubre de 2006 cancel·lar de manera unilateral i sense condicions els deutes il·legítims que havia generat la campanya d'exportació de vaixells noruecs a finals dels 70.

IL·LEGITIMITAT DELS CRÈDITS FAD

En el cas del deute amb l'Estat espanyol, des de la societat civil hem insistit en la necessitat de realitzar una auditoria integral per dilucidar fins a quin punt el deute que es cobra és legítim o no. Com que la major part del deute amb l'Estat espanyol és fruit dels crèdits FAD, ens fixem en la possible il·legitimitat de l'instrument i del deute que en resulta. En aquests moments el Parlament espanyol s'enfronta a la discussió sobre una nova legislació que reguli els crèdits FAD i les assegurances per compte de l'Estat de CESCE. Tenim, doncs, l'oportunitat de fer que es reconegui la il·legitimitat del deute i que l'Estat espanyol assumeixi la seva responsabilitat en la generació de deute il·legítim.

Els crèdits FAD són atorgats per l'Institut de Crèdit Oficial (ICO), prèvia aprovació del Consell de Ministres, a països del Sud en condicions més favorables que les

del mercat (amb tipus d'interès més baixos, juntament amb terminis de devolució del capital i períodes de carència més llargs). Per aquestes millors condicions, els crèdits FAD es comptabilitzen com a Ajuda Oficial al Desenvolupament (AOD) i, de fet, durant molts anys han suposat una part molt important de l'AOD espanyola. És important destacar que durant més de 30 anys s'han concedit més d'11 mil milions d'euros d'AOD mitjançant aquest instrument sense realitzar-ne cap valoració oficial. A més, els crèdits FAD no tenen sistemes de control de la destinació final dels recursos atorgats o de valoració d'impacte socioambiental dels projectes finançats.

Perquè es comptabilitzin com a AOD els crèdits FAD han d'estar orientats cap al "desenvolupament" dels països empobrits. No obstant això, excepte en casos extraordinaris, l'ICO atorga aquests crèdits de manera lligada a la compra de béns i serveis espanyols. Aquest fet impedeix al país que rep els crèdits FAD de disposar de llibertat de contractació per a l'execució dels projectes, de manera que inhabilita les empreses locals per a aquests contractes. A més, està comprovat que la utilització d'ajuda lligada acaba per incrementar-ne els costos.

D'altra banda, l'ajuda lligada, com els crèdits FAD, té per objectiu explícit la internacionalització de les empreses espanyoles. En aquest sentit, moltes vegades, els interessos comercials de l'Estat i d'aquestes empreses passen per davant de les necessitats de desenvolupament dels països receptors dels crèdits. De la mateixa manera, el mapa de països que han rebut més crèdits FAD al llarg de la història es correspon més a un mapa d'interessos comercials espanyols que no pas a la necessitat de finançament del Sud. A continuació, s'analitzen diversos casos de crèdits FAD posant sobre la taula qüestions relacionades amb la destinació i la gestió dels fons de manera que ens en poden fer plantejar la legitimitat. Però des d'una perspectiva més general, podem argüir que hi ha factors repetits en tots els crèdits FAD que suposen una base suficient per argumentar-ne la il·legitimitat: el fet de tractar-se d'un crèdit lligat a la participació d'empreses espanyoles ja implica una ingerència en la sobirania del país, perquè no té llibertat de decidir qui o com executarà els projectes finançats; la preeminència dels interessos comercials espanyols per davant dels interessos de desenvolupament dels països receptors posa en dubte els beneficis per a la població del país receptor; la manca d'estudis d'impacte social o ambiental previs, així com d'informes de seguiment o valoracions finals d'impacte posterior a l'execució del projecte, ens porta a qüestionar-ne els impactes sobre el benestar de la població o sobre els drets humans.

SOMÀLIA

Crèdits FAD: evidències d'il·legitimitat

DONANT SUPORT A UN DICTADOR AMB ARMES ESPANYOLES

La totalitat del deute extern que Somàlia té amb l'Estat espanyol correspon a dos crèdits FAD atorgats al règim dictatorial de Muhammad Ziyad Barre per la venda de camions i vehicles militars espanyols. Somàlia està actualment sumida en un conflicte militar que enfronta diferents clans i "senyors de la guerra" i es calcula que el seu deute extern equival al 300% del PIB del país.

CONTEXT

La Somàlia que coneixem és fruit de la unió de Somalilàndia (al nord-oest), protectorat britànic que es va establir entre 1884 i 1887, i la Somàlia italiana (al sud i a l'est), protectorat italià establert entre 1889 i 1890. L'any 1925 Itàlia va incorporar aquest últim territori com a colònia, per annexionar-lo, entre 1936 i 1941, com a part de l'Àfrica Oriental Italiana, juntament amb Eritrea, Etiòpia i Líbia. A partir de l'any 1941 i fins al 1949, tot l'actual territori somali va passar a mans del domini militar britànic, com a conseqüència de les batalles de la Segona Guerra Mundial. Finalment, entre 1949 i 1960, any de la seva independència, es va establir un fideïcomís de les Nacions Unides que Itàlia, un cop més, va administrar. Després d'aconseguir la independència de britànics i italians, la Lliga de Joventut Somali amb el president Abdi Raschid Ali Shermarke va governar el país. Shermarke va ser assassinat l'any 1969 i un cop militar va establir com a president Muhammad Ziyad Barre. El general va mantenir-se al poder fins que les milícies rebels del Nord el van destituir l'any 1991 arran de les massacres, els pillatges i els bombardeigs indiscriminats sobre Hargeysa (capital de Somalilàndia) per part de la seva força aèria, que van causar més de 50.000 morts. Amb la captura de Barre, no tan sols es va posar fi al seu govern, sinó que també es va iniciar un procés de desmembrament de l'Estat en diferents sectors controlats pels líders dels clans i van sorgir les noves repúbliques no reconegudes de Somalilàndia (al nord-oest) i, l'any 1998, Puntland (al nord-est). Des d'aquell moment, els altres territoris de Somàlia estan controlats pels "senyors de la guerra" agrupats en diversos clans, de manera que deixen el país en una situació d'anarquia total, sense que hi hagi un govern efectiu.

Des de la caiguda del dictador Barre, el valor del deute extern de Somàlia no s'ha incrementat gaire. Així, durant el període 1990-2006, el deute ha passat de 1.362 a 2.152 milions d'euros, ja que la comunitat internacional no manté relacions financeres amb l'Estat somali fallit. D'aquesta manera, l'augment del deute extern somali es deu principalment a interessos

*Soldats somalis detenen un independentista etiop.
(AP Photo/Jerome Delay)*

per impagaments que s'acumulen al deute pendent (incloent-hi principal i interessos del crèdit). Així doncs, des que l'any 1990 Somàlia va pagar 6 milions d'euros en concepte de servei del deute, no ha tornat a fer front al pagament del seu deute extern. Actualment el deute extern de Somàlia suposa uns 255€/càpita i s'estima que més del 300% en relació al seu PIB.

DEUTE AMB L'ESTAT ESPANYOL

D'altra banda, el deute extern que Somàlia mantenia amb l'Estat espanyol el 31 de desembre de 2007 ascendia a 22,63 milions d'euros, xifra que representava el 0,8% del total del seu deute exterior. Aquesta quantitat prové de deute concessional (deute FAD), perquè Somàlia no té deute comercial contret amb l'Administració espanyola.

En els trenta anys que han transcorregut des de la creació del Fons d'Ajuda al Desenvolupament, l'Estat espanyol ha atorgat dos crèdits FAD a Somàlia. Ambdós es van atorgar sota el règim dictatorial de Muhammad Ziyad Barre en el moment en què Felipe González era president de l'Estat espanyol. Oficialment el sector en què es van destinar aquests crèdits és el del transport terrestre. No obstant això, la destinació final va ser la venda de camions i vehicles militars espanyols a Somàlia. Les empreses espanyoles que es van beneficiar de l'operació en tots dos casos van ser

Descripció crèdits il·legítims espanyols

Nom crèdit	215 camions militars	Vehicles militars
Any concessió	08/05/1987	17/11/1989
Govern emissor	Felipe González	Felipe González
Govern receptor	Muhammad Ziyad Barre	Muhammad Ziyad Barre
Sector	Indústria militar	Indústria militar
Empresa receptora	ENASA / PEGASO / FOCOEX	ENASA / FOCOEX
Import concessió	7.422.499,49 €	7.123.796,47 €
Deute viu (pendent de pagament)	9.109.766,25 €	8.205.748,70 €
% Deute viu / import concedit	122,73 %	115,19 %

ENASA - PEGASO i FOCOEX, que en el moment de la concessió dels crèdits eren 100% públiques.

El 31 de desembre de 2007 el deute viu (l'import degut pel retorn de principal més interessos) s'elevava a 17.315.515 euros. Els interessos de demora (interessos aplicats pels impagaments) ascendien a 5,31 milions d'euros, cosa que feia que el deute total de Somàlia amb l'Administració espanyola s'elevés a 22,63 milions d'euros.

ANÀLISI DETALLAT DEL CAS

Abans que l'OCDE aprovés el Consens de Hèlsinki l'any 1991, la comunitat internacional permetia la venda de material militar, mitjançant crèdits concessionals com el FAD, lligats a la compra i venda de les empreses del país creditor. No obstant això, tot i ser legal, no sembla que sigui legítim, perquè en aquest cas es tractava d'alimentar la màquina militar d'un règim dictatorial i sanguinari com el de Muhammad Ziyad Barre. I encara menys si es té en compte que, considerant les característiques d'aquests crèdits, aquests van computar com a Ajuda Oficial al Desenvolupament. És clar, doncs, que la venda de material militar no és una prioritat de desenvolupament per a un país, com Somàlia en aquest cas, on l'esperança de vida en néixer es troba als 47 anys.

CONCLUSIONS

Entenem que estem davant un deute d'opressió, perquè els crèdits van servir per mantenir o enfortir el règim dictatorial i repressor de Somàlia. Per tot això, cal denunciar que el govern espanyol de Felipe González és corresponsable del més que probable origen il·legítim del 100% del deute somali. En conseqüència, l'actual govern del PSOE, més que no pas esperar el cobrament d'aquest deute, el que hauria de fer és auditar el cas, cancel·lar el deute il·legítim i exigir responsabilitats a aquells que van concedir els crèdits, per més que els imputats poguessin ser del seu mateix color polític.

Hargeysa durant el govern de Ziyad Barre

FINANÇANT LA DICTADURA DE SUHARTO

Indonèsia ha estat durant més de trenta anys una de les dictadures militars més sagnants del continent asiàtic. Durant aquest període va rebre de l'Administració espanyola més de 350 milions d'euros en crèdits FAD. Durant la dictadura del general Suharto l'Estat espanyol va concedir 14 crèdits a Indonèsia, alguns de dubtosa utilitat social, entre ells crèdits per ús militar.

CONTEXT

Indonèsia ha estat durant més de trenta anys una de les dictadures militars més sagnants del continent asiàtic. Durant la dictadura del general Suharto (des del març de 1967 fins al maig de 1998), Indonèsia va mantenir una política de violació sistemàtica dels drets humans contra la població de Timor —avui, país independent sota la protecció de les Nacions Unides—, contra altres poblacions com Aceh i Papua i en conflictes ètnics a Molucas i Sulawesi.

Països com els Estats Units, la Gran Bretanya i Austràlia han donat suport a Suharto al llarg de la història. Aquests països tenien interès en el canvi de règim de Sukarno (antecessor de Suharto) perquè a occident es considerava una amenaça pel seu acostament a la República Popular de la Xina. Tal com veurem més endavant, l'Estat espanyol també s'ha relacionat amb Indonèsia durant la dictadura del general Suharto.

Després del període de terror dels militars va ser el torn de la presidència de Abdurrahman Wahid, des de l'octubre de 1999 fins al juliol de 2001. Aquest va ser substituït per la presidenta Megawati Sukarnoputri, filla del primer president del país Sukarno. Sota el seu mandat, s'ha suavitzat la fèrria dictadura dels militars i s'han tancat conflictes sagnants com el de Timor Oriental, que Indonèsia va envair el 1975 i que finalment va obtenir la independència mitjançant un referèndum d'autodeterminació tutelat per l'ONU l'any 2002.

DEUTE AMB L'ESTAT ESPANYOL

Pel que fa al deute extern d'Indonèsia, ha passat de 52.516 milions d'euros l'any 1990 a 98.462 milions l'any 2006.

L'Estat espanyol és un dels països creditors d'Indonèsia. Durant diverses dècades aquest país ha estat un dels receptors principals de la cooperació espanyola com a conseqüència de l'important volum de crèdits FAD que diferents governs d'Espanya li han concedit, malgrat no ser un país prioritari i destacar per les seves contínues violacions dels drets humans fonamentals.

General Suharto

Així, Indonèsia hauria rebut de l'Administració espanyola crèdits FAD al llarg dels trenta anys de vigència de la dictadura per un import superior als 350 milions d'euros (exactament 373.129.250,65 euros), una quantitat tan important com per col·locar aquest país en el sisè lloc quant al volum dels crèdits atorgats després de la Xina, el Marroc, Algèria, Mèxic, Turquia i l'Argentina. Constitueix un 3,23% de l'import total concedit durant aquestes tres dècades (1977-2006).

DESCRIPCIÓ DEL CRÈDIT IL·LEGÍTIM

Indonèsia va rebre el seu primer crèdit FAD de l'Estat espanyol l'any 1988. La naturalesa dels projectes concedits a Indonèsia mitjançant el FAD ha estat molt diversa. Ha rebut 26 crèdits fins avui, catorze dels quals van ser aprovats pel Consell de Ministres i atorgats durant la dictadura del general Suharto. Alguns d'aquests crèdits els podríem considerar de dubtosa utilitat social; altres podrien tenir un doble ús civil i militar, mentre que podríem trobar alguna operació de naturalesa militar, cosa que, al tractar-se d'un govern que ha estat denunciat durant anys per institucions internacionals a causa del seu caràcter dictatorial i de les violacions dels drets humans, adquireix més relleu i la categoria de crèdit il·legítim. Aquest és el cas del crèdit que exposem a continuació:

Descripció crèdit il·legítim espanyol

Nom crèdit	Xarxa comunicacions narcotràfic
Any concessió	4 desembre de 1992
Govern emissor	Felipe González
Govern receptor	General Suharto
Sector	INFRASTRUCTURA
Empresa receptora	DEFEX, S.A.
Import concessió	5.830.658,83 €
Deute viu (pendent de pagament)	3.662.721,28 €
% Deute viu / import concedit	62,8 %

ANÀLISI DETALLAT DEL CAS

L'empresa DEFEX, SA és una companyia pública especialitzada en l'exportació de productes de defensa d'indústries espanyoles. Constituïda l'any 1972, el Govern espanyol participa en el seu accionariat i estan representats al Consell d'Administració els ministeris d'Afers Estrangers, de Defensa, d'Interior, d'Indústria, Turisme i Comerç, juntament amb AFARMADE (Associació de Fabricants d'Armament i Material de Defensa). És, per tant, una empresa pública especialitzada en la venda de material militar mitjançant equips altament especialitzats.

Seu de DEFEX

L'operació finançada amb recursos de la cooperació espanyola dirigida a Indonèsia l'any 1992 té aquesta finalitat, malgrat que el Govern tenia prohibides aquest tipus d'operacions des de l'any 1991, tant per l'aprovació per unanimitat d'una proposició no de llei que així ho establí, com per la normativa mateixa del Comitè d'Ajuda al Desenvolupament de l'OCDE, a la qual vam ingressar el desembre de 1991.

CONCLUSIONS

Parlem, per tant, d'una operació que facilita mitjans de repressió per a l'exèrcit d'un país que protagonitzava des de feia temps episodis sagnants de matances, assassinats i violacions dels drets humans i que poden ser utilitzats per a activitats militars, policials i repressores; en cap moment s'haurien d'haver finançat amb recursos de l'Ajuda Oficial al Desenvolupament.

Podem parlar, amb gran propietat, de deutes d'opressió i, per tant, de deutes il·legítims que haurien de tenir aquesta consideració.

CRÈDITS MILITARS: ARMES PER A UN PAÍS EN GUERRA

Angola ha patit durant més de 4 dècades un conflicte que ha assolat el país i ha tingut a l'epicentre la lluita pel control dels abundants recursos minerals (diamants) i petrolers del país. Durant la primera fase del conflicte armat Angola va rebre de l'Estat espanyol 3 crèdits FAD vinculats a la compra d'instal·lacions, vehicles i avions militars, tots ells exportats i construïts per empreses espanyoles.

CONTEXT

Angola és el tercer país més gran al Sud del Sàhara i un dels països amb reserves més importants de riqueses naturals, sobretot minerals i petroli (ja és el segon productor de petroli de l'Àfrica). Malgrat això, gairebé la meitat de la població no té accés a l'aigua potable i està a la cua en desenvolupament humà (ocupa la posició 160 de 177 països a l'Índex de Desenvolupament Humà). Una de les causes és el conflicte intern que ha assolat el país durant més de quatre dècades i ha tingut a l'epicentre la lluita pel control dels abundants recursos minerals (diamants) i petrolers del país. Aquest conflicte ha deixat més de 3,5 milions de desplaçats.

Angola no aconsegueix la independència de Portugal fins el 1975. Amb la independència, comença un llarg període de guerra civil. Entre 1975 i 1991, s'instaura al poder l'MPLA (Moviment Popular d'Alliberament d'Angola), que amb una política econòmica marxista-leninista compta amb el suport de Cuba i l'URSS. La UNITA (Unió Nacional per a la Independència Total a Angola), que compta amb el suport de Sudàfrica i els Estats Units, s'oposa al govern de l'MPLA i comença un conflicte de guerrilles a tot el país.

L'any 1991 se signen els acords de pau entre la UNITA i l'MPLA i al setembre de 1992 l'MPLA guanya les eleccions. La UNITA acusa l'MPLA de frau electoral, es nega a acceptar els resultats i comença un nou període d'enfrontaments que dura fins el 1994, quan comença un període de pau fràgil. A l'abril de 1997 es posa en marxa un govern d'unitat i el desplegament de 80.000 soldats de l'ONU. El govern d'unitat es trenca davant la resistència de la UNITA a cedir el control de les regions que estan sota el seu domini, riques en diamants, i a finals de 1997 tornen a començar els enfrontaments i s'entra a la fase més sangnant del conflicte, que resulta en un gran nombre de desplaçats interns. La pau arriba de nou a l'abril de 2002 amb els Acords de Luanda i des de llavors el país viu una situació de calma. El 8 de setembre de 2007 es van celebrar les primeres eleccions lliures des de 1991.

Angola té un deute de 7.248,54 milions d'euros amb els seus creditors externs. En els últims anys Angola ha utilitzat l'increment d'ingressos per les exportacions de petroli i la reducció de la despesa militar per la fi del conflicte per fer front als pagaments endarrerits de deute extern. Entre els anys 2002 i 2006 Angola ha pagat als seus creditors externs 8.863,79 milions d'euros en servei del deute (cosa que equival al total del que el país devia l'any 2005). A pesar dels elevats desemborsaments, la contractació de nous crèdits (especialment amb la Xina) i l'acumulació d'interessos per impagaments durant el conflicte fan que el deute angolès sigui força elevat.

DEUTE AMB L'ESTAT ESPANYOL

Angola és el sisè país més endeutat amb l'Estat espanyol, el primer dels de l'Àfrica subsahariana, amb un total de 333,84 milions d'euros. D'aquest deute, 103,70 milions d'euros corresponen a deute FAD i 230,14 milions són deute CESCE. El fet que sigui un dels principals deutors de l'Estat espanyol es deu tant a la quantitat de crèdits rebuts (és el país de l'Àfrica subsahariana que més crèdits i més quantitat ha rebut, amb poc més del 18% del que s'ha concedit a l'Àfrica subsahariana des de l'any 1977), com a l'acumulació d'interessos a causa d'impagaments durant diversos moments a llarg de les últimes dècades, sobretot arran del conflicte armat que ha sofert el país. Així, des de

Descripció crèdits il·legítims espanyols

Nom crèdit	Hangars per a avions C-212	4 Avions C212	62 vehicles militars i 5 remolcs
Any concessió	29/04/1988	21/04/1989	23/11/1990
Govern emissor	Felipe González	Felipe González	Felipe González
Govern receptor	J. Eduardo dos Santos (MPLA)	J. Eduardo dos Santos (MPLA)	J. Eduardo dos Santos (MPLA)
Sector	Indústria Militar – Aeronaus i Aeroports	Indústria Militar – Aeronaus i Aeroports	Indústria Militar – Transport Terrestre
Empresa receptora	EMEX	CASA	ENASA
Import concessió	2.157.332,95 €	3.688.651,69 €	4.246.030,32 €
Deute viu / Import concedit	Crèdits possiblement refinançats dels quals queda pendent el pagament dels interessos de demora. El Ministeri d'Economia i Hisenda no facilita les dades sobre la quantitat d'interessos pendents de pagament.		

mitjan anys 80 Angola ha tingut dificultats per fer front als pagaments del seu deute amb l'Estat espanyol i ha incorregut en nombrosos impagaments. S'han portat a terme diversos acords de refinançament, però no ha estat fins l'any 2006 que Angola ha començat a pagar el seu deute al Govern espanyol i a CESCE.

DESCRIPCIÓ DELS CRÈDITS IL·LEGÍTIMS

Una part del deute d'Angola amb l'Estat espanyol es deu a crèdits FAD atorgats durant la primera fase del conflicte armat a Angola entre l'MPLA i la UNITA (1975-1991) vinculats a la compra d'instal·lacions, vehicles i avions militars, tots ells exportats i construïts per empreses espanyoles.

Segons les informacions disponibles, els crèdits van ser afectats pels impagaments en els quals Angola va incórrer al llarg dels anys de conflicte i actualment queda pendent el pagament dels interessos de demora, tot i que el Ministeri d'Economia i Hisenda no n'ha facilitat la xifra corresponent.

ANÀLISI DETALLAT DEL CAS

Des de l'any 1991, amb l'aprovació en el marc del Comitè d'Ajuda al Desenvolupament (CAD) de l'OCDE del que es coneix com a Consens d'Hèlsinki, la comunitat internacional no té permès atorgar crèdits concessionals que comptabilitzin com a AOD per a la venda de material militar. En el moment de l'aprovació

dels crèdits a Angola, Espanya encara no formava part del CAD (OCDE) i el Consens d'Hèlsinki no existia; per tant, aquesta pràctica estava permesa. De totes maneres, l'execució dels crèdits i, en conseqüència, l'exportació dels vehicles i avions militars es van realitzar amb posterioritat a l'any 1992, quan Espanya ja formava part del CAD i havia d'atenir-se a les normes d'aquest organisme.

Avió CASA C212

CONCLUSIONS

Més enllà del ball de xifres (si els crèdits es van executar abans o després de l'entrada de l'Estat espanyol al CAD) i de si l'esmentada actuació va ser "legal", no tenim cap dubte que es tracta de crèdits per a ús militar en un moment en què el país destinatari passava per un conflicte armat intern. Es tracta de crèdits que, sens dubte, en lloc de beneficiar la població van servir per alimentar el conflicte armat angolès. Són crèdits il·legítims d'opressió, al pagament dels quals la població anglesa encara avui, un cop superat el conflicte armat, ha de fer front.

NICARAGUA (I)

Crèdits FAD: evidències d'il·legimitat

AQUEST HOSPITAL ÉS UNA RUÏNA!

Nicaragua és un dels països més pobres d'Amèrica Llatina, i un dels considerats com a "País Empobrit Altament Endeutat" (HIPC) per les Institucions Financeres Internacionals. L'any 1994 va rebre tres crèdits FAD del Govern espanyol per la construcció de l'Hospital de Chinandega. Nombroses irregularitats han envoltat la concessió i l'execució del projecte.

CONTEXT

Nicaragua és el segon país més pobre d'Amèrica, amb un 75% de la població sobrevivint amb menys de dos dòlars al dia i més d'un 40% sobrevivint per sota del llindar de la pobresa (menys d'un dòlar al dia). El 31 de desembre de 2006 Nicaragua tenia un deute extern contret de 3.328 milions d'euros (85% del PNB) i un servei del deute de 51 milions d'euros. La xifra de deute extern total és 2,7 vegades les exportacions del país en un any.

Nicaragua és un país inclòs en el programa d'alleugeriment del deute en el marc de la Iniciativa per als Països Empobrits Altament Endeutats (PEAE o HIPC) del Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional. Des de l'any 2006 també forma part de la Iniciativa d'Alleugeriment del Deute Multilateral (MDRI, per les seves sigles en anglès), en què es cancel·la tot deute pendent en la data de tall (deute contret abans de l'any 2003) a tots els països que hagin arribat al punt de culminació de la HIPC.

D'altra banda, el sistema de salut al país ha patit una situació crònica d'insuficiències i mancances estructurals com a conseqüència de l'efecte combinat de les polítiques macroeconòmiques i del desajust del model d'atenció a la salut de cara a les exigències i necessitats del desenvolupament humà en aquest país. La pobresa i la situació d'aïllament de les comunitats rurals els impedeixen accedir a medicaments i serveis mèdics essencials, a la vegada que les limitacions pressupostàries i d'organització del Ministeri de Salut (MINSA) restringeixen la cobertura i, sobretot, la qualitat de l'atenció. D'aquí ve la importància de finançar la sanitat amb recursos de la cooperació espanyola.

DEUTE AMB L'ESTAT ESPANYOL

El total del deute extern contret per Nicaragua amb l'Estat espanyol és de 169,16 milions d'euros (5,1% del total del deute de Nicaragua), dels quals 67,06 es deuen a operacions FAD. Aquests 169 milions representen l'1,8% del total del deute extern que se li deu a l'Estat espanyol.

Ciutat de Chinandega

ANÀLISI DETALLAT DEL CAS

El Govern de Nicaragua va signar amb el Govern espanyol un programa global de cooperació econòmica i financera per finançar exportacions de béns i serveis espanyols entre els anys 1993 i 1995, en què s'inclouïa l'Hospital de Chinandega. Així, l'any 1993 el Govern espanyol va aprovar un crèdit FAD destinat a Nicaragua per import de 5,6 milions d'euros per a la construcció de l'hospital de Chinandega, el qual es va atorgar a l'empresa Maffei/Ibadesa. Al llarg de l'any 1994 es van tornar a concedir dos nous crèdits destinats a la venda d'equipament hospitalari per aquest hospital per uns imports de 2,1 i 1,5 milions d'euros, atorgats a les empreses Ibadesa i Sirecox/Icuatro respectivament.

Tot el projecte va estar envoltat de nombroses controvèrsies i polèmiques, derivades de la seva aplicació per part de les empreses espanyoles, en tant que no s'ajustava ni a les condicions, ni als terminis ni als requeriments sol·licitats pel Ministeri de Salut de Nicaragua. Finalment, es va encarregar una auditoria a la Contraloría General de la República (homòleg del Tribunal de Comptes a l'Estat espanyol) d'acord amb la denúncia feta a la Direcció Superior del Ministeri de Salut. Entre les conclusions de la Contraloría General s'assenyalava una gran quantitat d'irregularitats respecte dels procediments de contractació: la inexistència d'autoritzacions

Descripció crèdit il·legítim espanyol

Nom Crèdit	Hospital de Chinandega	Equipament sanitari	Equipament hospitalari	Total
Any concessió	14/01/1994	07/07/1994	29/10/1994	
Govern emissor	Felipe González	Felipe González	Felipe González	
Govern receptor	Violeta Barrios de Chamorro	Violeta Barrios de Chamorro	Violeta Barrios de Chamorro	
Sector	Sanitat	Sanitat	Sanitat	
Empresa receptora	Maffei/Ibadesa	Icuatro/Sirecox	Ibadesa Exportaciones y Servicios, S.A.	
Import concessió	5.089.180 €	1.896.366 €	1.518.603 €	8.504.149 €
Deute viu (pendent de pagament)	2.858.225 €	1.095.482 €	877.258 €	4.830.965 €
% Deute viu / import concedit	56,16 %	57,77 %	57,67 %	56,80 %

governamentals per a la contractació del projecte «claus en mà»; desfasaments de fins a 1,6 milions de dòlars entre el pressupost autoritzat i el contracte final assignat a l'empresa espanyola Maffei; l'absència d'especificacions tècniques de l'equipament; la manca de garanties bàsiques en els equips subministrats i, sobretot, la impossibilitat de determinar el veritable cost del projecte i dels pagaments efectuats pel Banc Santander, que va intervenir en la operació, i per l'ICO a les empreses espanyoles.

No obstant això, tot i que les irregularitats comptables i els procediments de contractació són molt greus, encara van ser molt més contundents les anomalies que presentava el projecte per a l'acompliment dels objectius pels quals s'havia encarregat: 1. La ubicació del projecte contravé a les normes exigides per a un hospital mèdic quirúrgic, perquè es troba a 300 metres d'un cementiri municipal, una llacuna d'oxidació i un abocador. 2. Els materials utilitzats són inadequats per als serveis i tasques que es desenvolupen en aquest hospital. 3. El sistema de drenatge d'aigües pluvials és deficient en algunes zones de l'hospital. 4. Algunes àrees, com ara els laboratoris, entre d'altres, compten amb espais físics insuficients per portar a terme les tasques corresponents. 5. Molts equips rebuts pel MINSA no es van poder ubicar a l'hospital.

6. Les marques d'alguns equips són diferents a les registrades al llistat d'equipament rebut pel MINSA. 7. Diversos equips que han de realitzar funcions molt importants no funcionen per diferents motius: perquè estan descompostos, es van rebre en mal estat i no han estat substituïts o els falten peces importants, entre altres coses.

CONCLUSIONS

Per tot això, considerem que els crèdits FAD que hem avaluat són deutes de desenvolupament, que són els que es van contreure per realitzar projectes de desenvolupament que van fracassar o les conseqüències humanes o ambientals dels quals van resultar nefastes perquè no tenien estudis de viabilitat tècnica, financera, ambiental o social. Per tant, els préstecs vinculats a l'Hospital de Chinandega haurien de considerar-se un deute il·legítim i hauria de plantejar-se'n l'anul·lació per les deficiències, mancances i irregularitats que hem descrit. A més, defensem que s'haurien de jutjar les responsabilitats del Govern espanyol i de les empreses implicades, com també compensar la població nicaragüenca pels perjudicis causats.

FINANÇANT CORRUPTES D'AMB DÓS COSTATS DE L'ATLÀNTIC

El deute extern de El Salvador s'ha multiplicat per més de cinc des del 1990. Entre 1992 i 2002 l'Estat espanyol ha concedit 15 crèdits FAD a El Salvador per a projectes de sectors tan diversos com l'educatiu, el sanitari, infraestructures, indústria, telecomunicacions o ajuda d'emergència. Entre aquests crèdits destaca l'atorgat per a la millora d'una planta de tractament d'aigua al riu Lempa, un projecte envoltat de corrupció.

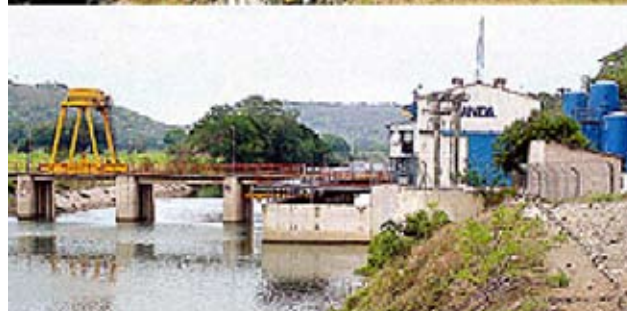
CONTEXT

Durant gairebé tot el segle XX El Salvador va patir seriosos abusos per construir un estat democràtic. Així, des que el General Maximiliano Hernández Martínez va arribar al poder després d'un cop d'estat contra el president civil Arturo Araujo, un seguit de governs militars autoritaris de dretes s'hi van mantenir fins l'any 1979. Aquest any es va instaurar la Junta Revolucionaria de Gobierno després d'un cop d'estat contra el General Carlos Humberto Romero, fet que va provocar una guerra civil que duraria 12 anys (1980-1992). Aquest va ser un conflicte definit militarment com una Guerra de Baixa Intensitat o Guerra Popular Prolongada, tal com la denominaven les forces guerrilleres del Frente Farabundo Martí de Liberación Nacional i va costar la vida a més de 75.000 persones entre morts i desapareguts. Cal destacar que, si bé la desigualtat social va ser combustible per a la guerra, aquells qui la van utilitzar i finançar van ser els EUA i la URSS, submergits en plena Guerra Freda. Van utilitzar Amèrica Central com a tauler d'escacs per evitar o promoure el comunisme a l'Amèrica Central. Se sap que totes dues potències van introduir armes i diners al país, especialment els EUA, que va finançar la guerra amb més d'un milió de dòlars diari.

Quant al deute extern de El Salvador, cal dir que s'ha multiplicat per més de cinc des del 1990, passant de 1.233 milions d'euros a 6.937 milions el 2006. Això ha comportat que el deute per habitant hagi augmentat més del 325%, malgrat que la població del país tan sols hagi crescut un 30%. D'altra banda, el servei del deute s'ha multiplicat per més de 7, de 120 a 860 milions d'euros o, el que és el mateix, cada salvadorenc ha passat de deure 23 euros l'any 1990 a deure'n 127 l'any 2006.

DEUTE AMB L'ESTAT ESPANYOL

El deute que El Salvador mantenia amb l'Estat espanyol el 31 de desembre de 2007 ascendia a 45 milions d'euros, provinent en la seva totalitat de deute concessional (deute FAD). En total s'han atorgat 15 crèdits FAD a El Salvador entre els anys 1992 i 2002

Instal·lacions de la potabilitzadora al riu Lempa

per a projectes de sectors tan diversos com l'educatiu, el sanitari, infraestructures, indústria, telecomunicacions o ajuda d'emergència. El Salvador no té deute comercial contret amb l'Administració espanyola.

DESCRIPCIÓ DEL CRÈDIT IL·LEGÍTIM

El segon crèdit de més quantitat concedit a El Salvador per part de l'Estat espanyol es va destinar a la millora d'una planta de tractament d'aigua al riu Lempa.

El 31 de desembre de 2007 El Salvador ja havia pagat gairebé 3 milions d'euros corresponents a aquest crèdit, de manera que el deute viu era de 10,5 milions, xifra que suposa gairebé el 25% de tot el deute de El Salvador amb l'Administració espanyola.

ANÀLISI DETALLAT DEL CAS

L'ampliació de la planta potabilitzadora al riu Lempa era un projecte molt ambiciós. Es pretenia solucionar el problema de proveïment d'aigua potable d'1,5 milions de persones que habiten a el Gran San Salvador. No

Descripció crèdit il·legítim espanyol

Nom crèdit	Millores planta tractament riu Lempa
Any concessió	05/02/1999
Govern emissor	José María Aznar
Govern receptor	Armando Calderón
Sector	Infraestructura
Empresa receptora	UTE ICASUR / ISOLUX (CORSÁN) / HIMEX
Import concessió	13.171.300,47 €
Deute viu (pendent de pagament)	10.487.467,18 €
% Deute viu / import concedit	79,62 %

obstant això, el projecte mai no va funcionar. En efecte, un informe dels tècnics de l'ens públic salvadorenc que inspeccionava l'obra, l'Administración Nacional de Acueductos y Alcantarillados (ANANDA), presidit per la Fiscalía General de la República i per la Corte de Cuentas de El Salvador, va revelar que en aquest projecte hi ha fins a 19 deficiències estructurals a l'obra, que el sistema informatitzat adquirit no funciona i que un seguit de costosos motors de rentatge ni tan sols s'han provat. A més, es van extraviar màquines valorades en 30.000 dòlars comprades per a la construcció del projecte. Les empreses espanyoles responsables de la construcció de la planta no van acabar l'obra malgrat que el Govern salvadorenc concedí sis pròrrogues. Tot i així, el president Francisco Flores i Carlos Perla, president d'ANANDA, van inaugurar-la oficialment el 22 de maig de 2002. Després d'aquest fracàs la unió d'empreses espanyoles responsable de l'execució es va dissoldre. Joaquín Alviz, responsable d'aquesta i de l'empresa ICASUR, va deixar tirats els seus socis espanyols. Poc després la Fiscalía General de la República va descobrir que aquest empresari espanyol havia ingressat dos milions de dòlars en un compte de Suïssa a nom de l'expresident de l'ANANDA, Carlos Perla. La trama Alviz-Perla comença amb la licitació de l'obra, que tampoc va estar exempta d'irregularitats. L'informe de la Corte de Cuentas afirma que es va afavorir la UTE espanyola oferint-li informació proporcionada per les competidores. És més, aparentment el consorci espanyol ni tan sols va retirar les bases de la licitació pública de la qual en va resultar guanyadora. La Fiscalía General de El Salvador argüeix que l'empresari espanyol també va pagar

comissions als exresponsables d'ANANDA per valor de tres milions de dòlars per fer-se amb l'adjudicació de la planta. No obstant això, la principal acusació en contra de l'expresident d'ANANDA és que va firmar un document que certificava que l'obra estava acabada, malgrat que se sabia que faltava almenys un 50%. El més greu del cas és que aquest certificat va avalar que l'empresa espanyola cobrés 19 milions de dòlars, que era el pagament estipulat quan el projecte estigués acabat. La majoria de negocis d'Alviz en països de l'Amèrica Central s'han vist envoltats de polèmica: plens de corrupció i d'il·legalitats. Mentre que Perla va ser jutjat i condemnat a 15 anys de presó, Alviz, que està imputat en el cas, viu a Espanya i ha manifestat que tot correspon a un muntatge del Govern de El Salvador i que al darrere s'hi amaguen molts interessos.

CONCLUSIONS

Considerem que aquest és un clar exemple de deute de corrupció. Una qüestió que hem de tenir en compte a l'hora d'abordar aquests deutes és que no només s'ha de mirar el corrupte, sinó també el corruptor o el còmplice del costat dels creditors. Per això, i ja que el Govern espanyol va ser el que va atorgar el crèdit, considerem que és el responsable últim de la trama de corrupció que hi ha al darrere i no pot desentendre's del que ha passat. Per tot això, el Govern hauria d'auditar-lo i, en cas de resultar il·legítim (si no il·legal), anul·lar-lo i buscar responsabilitats judicials també a l'Estat espanyol. De cara al futur, caldria relacionar tots els casos similars per no tornar a donar crèdit a aquells qui han malversat fons públics.

UN HOTEL DE LUXE A COMPTE DE L'AOD

La història recent del Txad ha transcorregut, des de la seva independència, entre la guerra i les dictadures. Actualment el Txad ocupa la posició 170 de 177 en l'Índex de Desenvolupament Humà i la seva taxa d'alfabetització és del 25% de la població. En aquest context el Govern espanyol ha atorgat al llarg de la història 2 crèdits FAD al Txad, per a la rehabilitació i ampliació de l'Hotel Le Meridien Chari N'Djamena, un hotel de luxe de quatre estrelles. Ambdós crèdits van ser comptabilitzats com Ajuda Oficial al Desenvolupament

CONTEXT

El Txad es va independitzar formalment de França l'any 1960, metròpoli que se'n va apropiar l'any 1885 després de la Conferència de Berlín, malgrat que no el va ocupar efectivament fins el 1920. Des de la independència, els diversos governs francesos han mantingut una gran influència al país, motivats per l'interès d'explotació dels recursos naturals, principalment d'urani i petroli descoberts durant la dècada dels seixanta. Així, van participar en els diversos cops d'estat que hi va haver entre el 1975 i el 1982 i en la guerra civil que va durar del 1979 al 1982, any en què va assumir el poder de manera il·legítima Hissène Habré. Aquest dictador es coneixia com el "Pinochet d'Àfrica" perquè s'estima que durant el seu mandat més de 40.000 persones van ser assassinades per motius polítics. El desembre de 1990 Habré va ser derrocat pel general Idriss Déby, que va iniciar el llarg camí cap una suposada democratització del Txad i va ser ratificat en el càrrec en les eleccions de 1996. Malgrat que el Txad és un estat formalment democràtic, el procés de democratització ha estat molt dèbil i se'l considera un estat semi-frustrat.

Des de l'arribada de Déby al poder, el valor del deute extern del Txad s'ha més que quadruplicat, passant de 304 milions d'euros l'any 1990 a 1.345 milions l'any 2006. Això ha comportat que el deute per càpita hagi passat de 50 a 130€, encara que la població del país, durant aquest període, ni tan sols s'hagi duplicat. D'altra banda, el servei del deute ha passat de 7 a 46 milions d'euros o, el que és el mateix, el cost per persona ha passat d'1 a 4,5 euros.

DEUTE AMB L'ESTAT ESPANYOL

El deute extern que el Txad mantenia amb l'Estat espanyol el 31 de desembre de 2007 ascendia a 1,72 milions d'euros, xifra que representa l'1% del total del seu deute exterior. Tot aquest deute correspon a deute concessional, provinent de crèdits FAD, perquè el Txad no té deute comercial contret amb l'administració espanyola.

DESCRIPCIÓ CRÈDITS IL·LEGÍTIMS

El Govern espanyol al llarg de la història tan sols ha atorgat dos crèdits FAD al Txad. Aquests dos crèdits es van utilitzar per a la rehabilitació i ampliació de l'Hotel Le Meridien Chari N'Djamena, que es troba a la capital del país. La unió temporal d'empreses espanyola que va executar l'obra fou IBADESA EXPORTACIONES Y SERVICIOS, S.A. / VIDEAL. Els dos crèdits es van atorgar en un moment d'alta inestabilitat al país, sota règims dictatorials. Així, el primer crèdit es va atorgar amb Habré al govern. El segon es va concedir el 5 de juliol de 1991, durant els primers mesos del govern de Déby, abans de ser elegit a les urnes l'any 1996. El 31 de desembre de 2007, gairebé en el moment d'expirar el primer crèdit, el Txad encara devia el 26% de l'import. Del segon crèdit encara en deu més de la meitat, 384.000 euros, cosa que eleva el deute total a la xifra anteriorment citada de 1.722.231,83 euros.

ANÀLISI DETALLAT DEL CAS

El més greu d'aquest cas és que el 100% del deute que el Txad té contret amb l'Estat espanyol prové d'aquests dos crèdits FAD que han servit per rehabilitar i ampliar l'Hotel Le Meridien Chari N'Djamena, un hotel de luxe de quatre estrelles en un país que ocupa la posició 170 de 177 en l'Índex de Desenvolupament Humà, amb una esperança de vida de 50 anys al néixer i una taxa d'alfabetització d'adults de tan sols

Descripció crèdit il·legítim espanyol

Nom crèdit	Rehabilitació Hotel Du Chari	Ampliació rehabilitació hotel
Any concessió	21/07/1989	05/07/1991
Govern emissor	Felipe González	Felipe González
Govern receptor	Hisséne Habré	Idriss Déby
Sector	Infraestructura	Infraestructura
Empresa receptora	Ibadesa exportaciones y servicios, S.A. / Videal	Ibadesa exportaciones y servicios, S.A. / Videal
Import concessió	5.091.053,33 €	741.769,14 €
Deute viu	1.338.231,83 €	384.000,00 €
% Deute viu / import concedit	26,29 %	51,77 %

el 25% de la població. És evident que les prioritats de desenvolupament del Txad es troben en altres sectors. Cal destacar que aquests crèdits es van comptabilitzar en el seu moment com a Ajuda Oficial al Desenvolupament, en tant que es tractava de finançament reemborsable que es va atorgar en millors condicions financeres que les del mercat. D'aquesta manera, en nom de l'AOD espanyola es beneficia a les elits del Txad i internacionals, que són les úniques que podran utilitzar aquestes instal·lacions, en lloc d'arribar a les poblacions més empobrides del país, que és a qui s'haurien de dirigir aquests recursos.

CONCLUSIONS

Entenem que tots dos crèdits són il·legítims en tant que es tracta de crèdits d'elits. El deute d'elit és aquell que s'acumula com a resultat de préstecs demanats per un estat per beneficiar exclusivament a una minoria de la població o a interessos locals o forans que gaudeixen d'una posició d'avantatge polític o econòmic preexistent. En aquest cas, la reconstrucció d'un hotel de quatre estrelles tan sols afavoreix les classes riques del país i el capital estranger que hi ha invertit. La població txadiana, que ja ha pagat més del 80% d'aquest deute, difícilment se'n veurà beneficiada.

Imatges de l'hotel Le Meridien Chari N'Djamena

NICARAGUA (II)

Crèdits FAD: evidències d'il·legitimitat

AJUDANT UNIÓN FENOSA A FER NEGOCIS

Nicaragua ha patit els darrers anys les conseqüències de la privatització del sector elèctric. En el marc d'aquest procés, i coincidint l'entrada de l'empresa transnacional espanyola Unión Fenosa al país, el Govern espanyol va atorgar fins a 4 crèdits FAD vinculats a la millora de les infraestructures del sector elèctric de Nicaragua.

CONTEXT

Nicaragua és el segon país més pobre d'Amèrica, amb un 75% de la població sobrevivint amb menys de dos dòlars al dia i més d'un 40% sobrevivint per sota del llindar de la pobresa (menys d'un dòlar al dia). El 31 de desembre de 2006 Nicaragua tenia un deute extern contret de 3.328 milions d'euros (85% del PNB) i un servei del deute de 51 milions d'euros. La xifra de deute extern total és 2,7 vegades les exportacions del país en un any.

Nicaragua és un dels països inclosos pel Banc Mundial (BM) i el Fons Monetari Internacional (FMI) en el programa d'alleugeriment del deute en el marc de la Iniciativa per als Països Empobrits Altament Endeutats (PEAE o HIPC). Des de l'any 2006 Nicaragua també forma part de la Iniciativa d'Alleugeriment del Deute Multilateral (MDRI, per les seves sigles en anglès), en què es cancel·la tot deute pendent en la data de tall (deute contret abans de l'any 2003) a tots els països que hagin arribat al punt de culminació de la HIPC.

DEUTE AMB L'ESTAT ESPANYOL

El total de deute extern contret per Nicaragua amb l'Estat espanyol és de 169,16 milions d'euros (5,1% del total del deute de Nicaragua), dels quals 67,06 es deuen a operacions FAD. Cal destacar que aquests 169 milions representen l'1,8% del total del deute extern que se li deu a l'Estat espanyol.

ANÀLISI DETALLAT DEL CAS

Unión Fenosa és una empresa transnacional espanyola del sector elèctric que entra a Nicaragua l'octubre de 2000 a l'adquirir les dues empreses distribuïdores del país (Disnorte i Dissur). Amb aquesta acció es queda en una situació de monopoli de la distribució elèctrica al país. La privatització de la distribució del sector elèctric formava part de les condicions del Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional a Nicaragua en el marc de la iniciativa HIPC.

A partir de l'any 2000 i coincidint amb l'entrada d'Unión Fenosa a Nicaragua, un 24,37% dels crèdits

FAD passen a destinar-se a projectes vinculats al sector elèctric del país. Així, el primer d'aquests crèdits FAD va ser aprovat pel Govern espanyol, en Consell de Ministres, el 10 de març de 2000, a tan sols dos dies de la celebració d'unes eleccions generals a l'Estat espanyol i pocs mesos abans de la data en què Unión Fenosa feia efectiva la compra de les dues empreses distribuïdores a Nicaragua. Aquesta coincidència de dates fa pensar que el govern d'Aznar volia deixar ben lligada l'operació. Aquesta empresa ha estat adjudicatària, tal com s'observa a la taula, de tres de les quatre operacions relacionades amb projectes elèctrics. La segona va ser atorgada també el mateix any 2000, amb el nom de "Subestacions Nicaragua, Movil i Tipitapa" per un import de 7,92 milions d'euros. I la tercera i última va ser adjudicada l'any 2005 amb el nom de "Subestació de Ticuantepe i obres associades Fase II", per un import de 3,64 milions d'euros.

El quart i últim FAD "Ampliació Subestació planta Nicaragua i obres públiques associades (Lot 1)" es va atorgar el juny de 2001 per 3,7 milions d'euros. Les empreses adjudicatàries d'aquest projecte mitjançant una UTE (unió temporal d'empreses) van ser UFISA, SIEMENS i RADIOTRONICA. UFISA és Unión Fenosa Ingeniería S.A., filial d'Unión Fenosa.

Pel que es desprèn de les dades comentades, sembla que el Govern espanyol va utilitzar els crèdits FAD per donar suport a l'entrada d'Unión Fenosa a Nicaragua. Aquesta afirmació es pot fonamentar en tres arguments. En primer lloc, es dona un gir a la naturalesa dels crèdits FAD, coincidint amb les dates d'entrada de la companyia al país, passant a destinar-se un 24% dels

Descripció crèdits il·legítims espanyols

Nom Crèdit	Subestació Ticuantepe (Fase I)	Subestacions Nicaragua, Movil i Tipitapa	Amp. sub. planta Nicaragua i obres públiques associades (Lot 1)	Subestació de Ticuantepe i obres associades Fase II	Total FAD "Elèctrics"
Any Concessió	10/03/2000	22/12/2000	16/11/2001	01/07/2005	
Govern emissor	José María Aznar	José María Aznar	José María Aznar	J. Luís Rodríguez Zapatero	
Govern receptor	Arnoldo Alemán	Arnoldo Alemán	Arnoldo Alemán	Enrique Bolaños	
Sector	Elèctric	Elèctric	Elèctric	Elèctric	
Empresa receptora	Isolux Wat	Isolux Wat	UTE Ufisa - Siemens - Radiotronica	Isolux Wat	
Import concessió	6.602.154,03 €	7.918.623,00 €	3.768.994,69 €	3.639.417,00 €	21.929.188,72 €
Deute viu	4.125.625,00 €	5.156.036,00 €	n/d	n/d	9.281.661,00 €
% Deute viu / import concedit	62,49%	65,11%	n/d	n/d	42,33%

crèdits FAD atorgats al sector elèctric. Un sector que mai no havia rebut tants recursos en un any, reduint, així, les quantitats aportades a sectors prioritaris com la sanitat i l'educació. En segon lloc, la pressa en l'adjudicació del préstec que va tenir el govern d'Aznar, ja que el va aprovar en l'últim Consell de Ministres del seu primer mandat, dos dies abans de les eleccions de 2000. El tercer argument tindria com a base el fet que una de les filials d'Unión Fenosa ha estat beneficiària directa juntament amb altres empreses d'un dels FAD elèctrics.

CONCLUSIONS

Per tot això, es pot concloure que els esmentats crèdits FAD són deutes il·legítims perquè són deute d'elit, ja que afavoreixen grups econòmics privats nacionals i estrangers (Unión Fenosa és sòcia del Grupo Pellas a Nicaragua, el grup empresarial més gran del país). Així mateix, es pot entendre com a deute de salvament. El deute de salvament és aquell que es genera per reestructuracions econòmiques, financeres o institucionals que prometen el creixement econòmic del país o la seva estabilitat, normalment "aconsellats" per les Institucions Financeres Internacionals. En aquest tipus de deutes destaquen els generats per projectes de privatització de les empreses o serveis

públics. En aquest cas, encara que els crèdits no hagin estat atorgats per l'FMI o pel Banc Mundial, aquestes institucions van imposar condicions creuades al procés de reestructuració del deute extern de Nicaragua. Entre les condicions hi havia la privatització del sector elèctric, l'aigua i les telecomunicacions.

AIGUA POTABLE PER A GUAYAQUIL ... I NEGOCI PER A LES TRANSNACIONALS

Les profundes desigualtats que caracteritzen la societat equatoriana tenen molt a veure amb el pes que el deute extern ha tingut des dels anys 70 en l'economia del país. A principis de 2008 l'Estat espanyol era el principal creditor bilateral de l'Equador. Un dels crèdits FAD atorgat per part del Govern espanyol correspon a la construcció d'infraestructures per a l'aigua potable a la ciutat de Guayaquil, de forma paral·lela al procés de privatització de la gestió de l'aigua en aquesta ciutat.

CONTEXT

La societat equatoriana s'ha caracteritzat per les profundes desigualtats socials, ètniques i regionals, i la pobresa es concentra principalment a les zones rurals i en les comunitats indígenes i afroequatorianes. Aquestes desigualtats s'han vist agreujades durant les dues darreres dècades del segle XX a causa de la concatenació de crisis econòmiques i a l'aplicació de mesures d'ajustament que han comportat importants costos socials. La crisi econòmica de finals dels 90 va provocar un flux migratori sense precedents al país i un empitjorament de la situació de pobresa i desigualtat. Tot i les millores experimentades des de l'any 2000, la pobresa encara flagel·la bona part de la població equatoriana. I un dels factors més determinants que trobem a l'origen d'aquestes crisis econòmiques és el deute extern.

El deute extern de l'Equador era, a finals de 2006, de 10.006,82 milions d'euros, xifra que des de la dècada dels 70 s'ha vist multiplicada per més de 60. Mentre que el pagament del servei del deute a l'Equador es troba actualment al voltant del 23% del pressupost, la despesa educativa no arriba al 10% i la de salut al 5%. La major part del deute correspon a deute privat (bons, banca comercial, tant públicament garantida com no) amb més del 58%, després segueix el deute públic bilateral amb el 25% i a l'últim el deute multilateral amb el 16,5%. A principis de 2007 l'Estat espanyol era el principal creditor bilateral de l'Equador, amb un 18,42% del deute públic del país; tot i això, ocupava el 8è lloc en Inversió Estrangera Directa.

DEUTE AMB L'ESTAT ESPANYOL

El deute bilateral públic de l'Equador amb Espanya és de 170,27 milions d'euros (31 de desembre de 2007). El deute de l'Equador suposa el 2% dels deutes dels quals l'Estat espanyol és creditor. El 93,2% d'aquest deute, 158,82 milions d'euros, s'ha generat mitjançant la concessió de crèdits FAD. El restant 6,8%, és a dir 11,45 milions d'euros, correspon als no reeixits CESCE. A més, tots els crèdits bilaterals atorgats (tant concessional, FAD; com comercials, CESCE) estan

Instal·lacions de la potabilitzadora al riu Lempa

l·ligats a la participació d'empreses espanyoles o a la compra de béns i serveis espanyols.

Segons les últimes dades disponibles, l'AOD bilateral neta a l'Equador acumulada entre el 2003 i el 2006 va ser de poc més de 117 milions d'euros. D'aquests, gairebé el 13%, corresponen a desemborsaments de crèdits del FAD. De fet, l'AOD espanyola a l'Equador ha anat augmentant al ritme que ho feien les inversions espanyoles i els intercanvis comercials en els últims anys. Entre el 1977 i el 2007 el govern espanyol va atorgar una mica més de 330 milions d'euros en crèdits FAD a l'Equador (el 3,79% del total de crèdits atorgats en aquest període). L'ODG ha realitzat un estudi detallat sobre el deute entre l'Equador i l'Estat espanyol. Destaquem aquí un dels 4 crèdits analitzats més en profunditat en l'esmentat informe.

DESCRIPCIÓ CRÈDITS IL·LEGÍTMIS

Hi ha un crèdit FAD anterior, de 1989, sota el títol "Subministrament aigua potable Guayaquil", per 5.699.037 € i executat per Dragados y Construcciones. Aquest crèdit ja s'ha pagat, reestructurat o cancel·lat, ja que no consta com a deute viu en la informació facilitada pel Ministeri d'Economia i Hisenda. No disposem de dades referents a aquest primer crèdit, per la qual cosa l'anàlisi detallat del cas s'ha centrat en el segon crèdit, de 1992, del qual en queda més del 80% pendent de pagar.

Descripció crèdit il·legítim espanyol

Nom crèdit	Proveïment d'aigua potable a Guayaquil
Any concessió	17/07/1992
Govern emissor	Felipe González
Govern receptor	Sixto Durán Ballén
Sector	Infraestructura / Aigua
Empresa receptora	ConSORCI format per AEG / CUÑADO / TECHINT ...
Import concessió	21.465.388 €
Deute viu (pendent de pagament)	17.496.526,43 €
% Deute viu / import concedit	81,51%

ANÀLISI DETALLAT DEL CAS

Guayaquil és la ciutat amb el major nombre d'habitants de l'Equador (2,5 milions), un dels ports més transitats de l'Amèrica del Sud i el motor dominant de l'economia equatoriana. L'accés a l'aigua potable és un problema endèmic a la ciutat, sobretot a les zones més marginals. Només el 64% de la població té accés al servei d'aigua potable i únicament el 46% al clavegueram.

El projecte de millora del sistema d'aigua potable es va finançar amb dos crèdits, un amb el Banc Exterior d'Espanya (sota condicions comercials OCDE) i l'altre amb l'ICO (crèdit FAD). El cost total del projecte es va fixar en 39.537.711 euros (més el 50% del cost de la prima CESCE que també assumia l'Estat equatorià), dels quals el 73,5% estaven lligats a la compra de béns i serveis espanyols i la resta per a despeses locals. No es disposa d'un informe detallat del projecte, però sembla ser que va comportar diverses obres de modernització del sistema de potabilització, preses d'aigua, connexió d'usuaris i clavegueram a Guayaquil.

Paral·lelament a l'execució del projecte s'inicia el procés que derivaria en la privatització del sistema de gestió d'aigua potable de la ciutat. El procés, tutoritzat pel Banc Mundial i el Banc Interamericà de Desenvolupament, es va completar l'any 2001, amb la concessió de la gestió de l'aigua a Interaguas (filial d'International Water Services – Bechtel). Els deutes de l'empresa municipal encarregada fins llavors de la gestió de l'aigua van ser assumits per l'Estat equatorià.

Interaguas va passar a gestionar unes infraestructures modernitzades i sanejades econòmicament, sense pagar res per utilitzar-les o per l'aigua. Des de la privatització de la gestió hi ha hagut nombroses denúncies per mala qualitat del servei i pel brot d'hepatitis que es va patir a la ciutat l'any 2005 a causa de la mala qualitat de l'aigua.

CONCLUSIONS

És evident que els resultats a llarg termini del projecte han estat negatius des del punt de vista del desenvolupament. És un cas evident de privatització de beneficis i socialització de pèrdues, en què el guanyador és el sector privat (l'espanyol al beneficiar-se de la construcció de les infraestructures i el nord-americà al beneficiar-se'n de l'ús) i el perdedor és la població (en tant que ha d'assumir el cost del projecte mitjançant el pagament del deute públic i no es beneficia d'un servei de qualitat de proveïment d'aigua potable i clavegueram). Com que es tracta d'un projecte d'AOD, és innegable la responsabilitat del Govern espanyol en la manca de seguiment i avaluació del projecte. És impossible esbrinar fins a quin punt el Govern espanyol, en el moment d'atorgar el crèdit, podia estar informat de les estratègies de privatització de l'aigua a Guayaquil, però en qualsevol cas es podrien haver pres mesures per tal que les infraestructures pagades amb recursos públics realment comportessin un benefici per als habitants de la ciutat. Per tant, considerem que estem davant un deute il·legítim d'elit, que ha beneficiat una elit econòmica sense comportar beneficis per a la població.